

Christel Solbakk Ildgruben
Langfjellveien
8615 Skonseng

2. februar 2026

Rana kommune
Postboks 173
8601 Mo i Rana

Innspill til oppvekststrukturprosessen i Rana kommune

Skoleutviklingen i Rana kommune er på ville veier.

Skoleforskningen som kommunen vektla i starten av prosessen, rapporten *Skolestørrelse og sammenheng med elevenes trivsel og læring*, skrevet av fra Høgskolen i Innlandet, og signert Thomas Nordahl, konkluderer:

Dersom en kommune vil bidra aktivt til kvalitativt gode skoler og gjennom det en realisering av sine barn og unge sitt potensial for læring, er det kvaliteten på den pedagogiske arbeidet ved skolen det bør satses på. Det vil på eiernivå innebære å rekruttere dyktige lærere, sørge for at de blir i skolen og kommunen, og ikke minst ha en systematisk skoleutvikling og en kollektiv kompetanseheving av lærere, ledere og andre ansatte. Tydelige kommunale mål og en klar og stabil felles retning for skolens arbeid over tid er dessuten nødvendig for å få dette til (Fullan & Quinn, 2016). En overdreven vektlegging av rammebetingelser som skolestruktur og skolestørrelse og manglende beslutninger om dette, vil lett innebære forstyrrelser og distraksjoner i skolens og lærernes arbeid.

Her står vi, to år senere, og har bevitnet en omfattende og overfladisk strukturell prosess med overdreven vektlegging av rammebetingelsene skolestruktur og skolestørrelse, og vedvarende manglende beslutninger om dette da ingen alternativer har svart ut det overordnede økonomiske målet. – For hvordan kan vi kutte budsjettene til grunnskolene når vi allerede er en av kommunene i Norge som bruker minst per elev?

Rana kommune har ingen tydelige kommunale mål, eller en klar og stabil felles retning for skolens arbeid over tid. På lukkede bakrom og i samtaler mellom bekjente, formes kommunens fremtid, og den overordnede planen skimtes kun gjennom trenden i kommunestyrets vedtak over tid: distriktene i kommunen skal avvikles fordi det er ikke økonomisk bærekraftig å bygge samfunnsstrukturer som muliggjør investeringer og liv levd der naturressursene finnes.

Hvordan skal kommunen evne å rekruttere dyktige lærere, samt sørge for at de blir i skolen og kommunen med de arbeidsforholdene kommuneadministrasjonen nå anbefaler? Dersom vi ser administrasjonens anbefalte skolestruktur i sammenheng med kommunekommisjonens foreløpige rapport 9. januar, der lærernormen er anbefalt fjernet eller justert til kommunenivå, vitner det at kommedirektør Pettersen gambler på at det om få år vil bli lovlig med 28+ elever i et klasserom med én lærer. Jeg vil her minne om at Rana kommune brøt lærernormen på 7 av 10 grunnskoler i 2024, og det er ikke i mangel på kompetent arbeidskraft, men på grunn av for trange økonomiske rammer.

Konfrontert med reelle konsekvenser av videre skolesentralisering har kommunedirektør Pettersen uttalt¹ at han ikke kjenner detaljene i Rana kommune, men antar at vi følger trendene til Norge som helhet, og administrasjonen og kommunestyret kan ikke påvirke trenden med nedleggelse og større enheter i landbruket. – Dette synliggjør to viktige fallitterklæringer for kommunedirektørens troverdighet i utvikling av kommunen

1. Han kjenner ikke, og beskjeftiger seg ikke, med de lokale forhold, og anser det som uviktig å drive en økonomisk styring av kommunen i tråd med de lokale forholdene og behovene.
2. Han forsøker å underminere politisk styring, for det er jo nettopp det å påvirke samfunnets utviklingstrender som er hensikten med politisk styring! Så klart kan kommunestyrets vedtak være med å legge til rette for enten styrking av distriktets ressursutnyttelse, eller legge til rette for videre avvikling og svekking av landets beredskap.

Reiseveiens betydning for læringsutbytte og folkehelse

Jeg mener sterkt at flertallet i kommunestyret må revurdere intensjonsvedtaket om å legge ned Skonseng skole, koste hva det koste vil, nå som grunnlaget vedtaket ble fattet på er vist feil i det gjeldende høringsnotatet.

FAU Skonseng har redegjort for feilen i økt reisetid, så jeg bruker ikke mer tid på det her, men vil trekke frem:

I forkant av kommunestyremøtet 17. juni 2025, der kommunestyrets flertall vedtok en intensjon om nedleggelse av Skonseng skole, behandlet Utvalg for oppvekst, kultur og idrett Arkivsaksnr: 2024/23990-75.² Dette dokumentet gikk videre og ble en del av grunnlaget for intensjonsvedtaket.

I dette dokumentet, side 10, under overskriften *Folkehelse og helsefremmende skoler*, kommer kommunaldirektør Nærem med følgende påstand:

Forskningen viser at elevenes fagresultater ikke påvirkes av skolens beliggenhet.

Dette ble tatt til inntjening for at skolesentralisering ikke er til skade for elevenes utbytte av opplæringen. Jeg etterspurte hvilken forskning de viste til og ble henvist til John Hatties *Synlig læring*. Jeg har lest triologien perm til perm, og ikke funnet belegg for denne påstanden. Det nærmeste jeg kommer er konkluderende kommentarer for skolens bidra til elevens læring, s. 169 i bok med ISBN 978-82-02-41517-4:

Vi liker alle å tenke at vår skole er annerledes, at kulturen, menneskene, nabolaget eller nettopp vår skoles status er unik. Alle slike forskjeller handler imidlertid om forhold som har liten effekt på prestasjoner. I de fleste vestlige land spiller det ingen rolle hvilken skole elevene går på. Dersom vi tar utgangspunkt i to elever med samme evner. Dette ser likevel ikke ut til å stanse oss fra å lete etter hva som utgjør forskjellen på skolene, og vi bruker mye

¹ Hvis jeg husker riktig var dette budsjettframleggningen i 2024, som også fungerte som det tredje medvirkningsmøtet i oppvekststruktursaken.

² <https://prod01.elementscloud.no/publikum/Documents/ShowDmbHandlingDocument/5969144f-2a14-4469-a757-d5aa8b497a84/6638/CasesFremlegg>

tid på å debattere spørsmål som gjelder skolestruktur: skolestørrelse, klassestørrelse, nivåinndeling og økonomi – som er blant de faktorene som har minst påvirkning på elevenes prestasjoner.

Så i Rana har vi altså bruk over to år på å debattere det som har minst betydning for elevenes læringsutbytte. – Men det som er enda viktigere å ta med seg fra dette er at **ingenting av Hatties metaanalyse berører reisevei som en grunnleggende faktor ved elevenes helse og læringsutbytte**. For å finne forskning om reiseveiens betydning for elevenes helse og læringsutbytte må vi se til Nordlandsforskningens to rapporter: *Lisa gikk til skolen - hvilke konsekvenser har skolenedleggelse for skoleskyssen?*, og *Meir skyss-Mindre helse?*. Hovedfunnene her er at

- Skolenedleggelse har medført at færre elever deltar i aktiviteter på skolen i dag enn tidligere, og dette gjelder spesielt elevene med lengst avstandssøking til ny skole.
- Lange skyssavstander er en belastning, særlig for de yngste elevene.
- Elevene oppgir at de trives bra på skolen, men trivselen var noe høyere på den gamle skolen. Elevene med kortest avstandssøking trives generelt bedre på skolen enn elevene med lengst avstandssøking. Videre trives de eldre elevene bedre på ny skole enn de yngre elevene. De fleste elevene oppfatter den nye skolen som bedre når det gjelder klassekamerater i andre klasser, og dette gjelder spesielt elever på ungdomstrinnet. Samtidig med at det sosiale miljøet er større, synes det å forekomme noe mer mobbing på den nye skolen. Skoleveien er den faktoren det er mest misnøye med ved den nye skolen. De yngre elevene er mer negative enn de eldre, og de med størst avstandssøking er mer negative enn de med kortest avstandssøking.
- Konklusjonen er at skoleskyssbarna har flere helseplager enn andre barn.
- Ryggplager, stivere hofteparti, hodeverk og kvalme som helsemessige konsekvenser av skyssordningen.
- Mange av elevene har fysiske plager av skoleskyssen, særlig om den er lang, og for en god del elever gir disse plagene ubehag også etter reisen er slutt – altså inn i skoledagen
- De plagene du har i ungdomsårene har lett for å vedvare. Både når det gjelder fedme og ryggplager. Dette koster mye på helsebudsjettene, og kan gi store økonomiske konsekvenser på lengre sikt.» (Andersen & Rørstad, Forsker om skoleskyss: – Negativt for barnas helse, 2016)
- Når det gjelder påstander om at elevene ved mindre skoler kan ha dårligere vilkår for sosial og faglig læring, har nyere så vel nasjonal som internasjonal forskning stadfestet og utdypet funn fra 1970-tallet og tidligere, til dels snarere tvert om. (HMSO 1995, Kvalsund 1995, Åberg-Bengtson 2004, Solstad og Thelin 2006, Little 2006, Kvalsund og Hargreaves 2009, Karlberg-Granlund 2009)(Se *Meir skoleskyss – mindre helse* for utdypende informasjon om referansene).

Dersom vi ser disse funnene opp mot skolenedleggelsen på Skonseng er det viktig å notere

- Nordlandsforskningens rapport baserte seg på skolenedleggelse der gjennomsnittlig reiseavstand for elevene i utvalget økte fra 3,5 km til 15 km. Tidligere dro gjennomsnittseleven hjemmefra mellom 10 og 20 minutter før skolen begynte, mens de i dag må dra hjemmefra mellom 30 og 40 minutter før skoledagen begynner.

Nedleggelsen av Skonseng skole medfører at gjennomsnittlig avstand øker fra 3,5 til 18,5 km, der 35 elever får over 20 km, derav 15 elever med over 30 km til skolen.

Elevene må dra hjemmefra mellom 50 og 90 minutter før skoledagen begynner. Det er derfor god grunn til å anta at de negative effektene vil ramme hardere enn ved skolene i Nordlandsforsknings arbeid.

- Positive funn er i stor grad funnet hos ungdomsskoleelever, og det er viktig å vektlegge at yngre barn reagerer dårligere på skolenedleggelse som medfører lang skyss.

Som svar på disse momentene fra Nordlandsforskning m.fl., som vi dro frem i forrige høringsrunde, trakk Nærem frem i samme avsnitt at

Arbeidet med helsefremmende skoler og folkehelse må ikke oppfattes synonymt med fysisk aktivitet, selv om dette er viktig. Det største bidraget skolen kan gjøre er å bidra til utjevning av sosiale forskjeller gjennom utvikling av gode læringsmiljø.

Dette svarer ikke ut de alvorlige, og svært relevante, bekymringene, og kommunestyrets debatt i forkant av vedtaket berørte ikke temaet i særlig stor grad. Selv om enda ett år er gått har vi ikke sett noe til forslag for avbøtende tiltak for disse påståtte nødvendige konsekvensene for over 120 barn og unge. Dette må flertallet svare godt ut i denne behandlingen.

Jeg løfter dette opp atter en gang fordi disse konsekvensene fortsatt er relevante, og de nyeste utviklingene i skolestruktur viser at de også er relevante for de 160+ elevene ved Storforshei barne- og ungdomsskole, og om lag 80 elevene ved Utskarpen barne- og ungdomsskole.

Selv om kommunedirektøren ikke er klar over forholdene i kommunen han drifter, må kommunestyret, som øverste forvaltningsorgan i kommunen, gjøre valg begrunnet i kommunens forutsetninger og fremtidsbehov. Vi har behov for bosetning i distriktene i fremtiden også, selv om ledelsen i Arbeiderpartiet er uenig i dette. Jeg spør ordføreren: hvordan tenker du maten skal produseres i fremtiden?

Hva Hattie trekker frem som momenter med betydning for elevenes læring

Elevenes bidrag

- Konsentrasjon, utholdenhet og engasjement har høy effekt på elevenes læring. – her bør kommunestyret drøfte hvordan dette elementet påvirkes av lang reisevei og hvordan de negative konsekvensene kan kompenseres
- Å redusere angst har høy effekt på elevenes læring – her bør kommunestyret drøfte hvordan de kan trygge elevene på skoleveien og i skoletiden
- Trening og avslapning har middels effekt på elevenes læring – her bør kommunestyret drøfte hvordan de kan tilrettelegge for fysisk aktivitet i skolehverdagen, gjennom å utvikle skoler med tilstrekkelig areal
- Tidlige intervensjoner, allerede i barnehagealder, har høy effekt på elevenes læring – dette må tas med i utviklingen av barnehagetilbudet i Rana
- Barnehageprogrammer, altså hvilken type tilbud barnet har i førskolealder, har høy effekt på elevenes læring – dette må tas med i utviklingen av barnehagetilbudet i Rana

Hjemmets bidrag

- Hjemmemiljø har høy effekt på elevenes læring – her bør kommunestyret drøfte hvordan kommunen kan skape samfunnsstrukturer som støtter familier i å gi barna gode oppvekstvilkår – også i distriktene (dette er totalt fraværende per nå)
- Foreldreengasjement i læring har høy effekt på elevenes læring, der foreldrenes forventninger var av svært høy innvirkning, kontroll av lekser middels innvirkning, mens regler i hjemmet var av ingen innvirkning – utenfor kommunestyrets mandat, men verdt å nevne

Skolens bidrag

- Skolestørrelse har høy effekt på elevenes læring – sannsynligheten for at lærere og elever har positive oppfatninger av skolemiljøet er større på mindre skoler; videregående skoler med 600 til 900 elever (mellomstore skoler i disse undersøkelsene) gir best positiv effekt for elevenes læring
- Skolebytte gir sterkt negative effekter for elevenes læring
- Klassestørrelse har middels effekt på elevenes læring – å redusere klassestørrelse *kan* være høyere på arbeidsrelaterte forhold for lærer og elev, som da *kan* eller *ikke kan* føre til effekter på elevenes læring. Skal det ha effekt på elevenes læring må undervisningsmetodene nyttiggjøre mulighetsrommet med redusert klassestørrelse, og det har da stor effekt.
- Læring i små grupper har høy effekt på elevenes læring – her bør kommunestyret drøfte hvordan overfylte klasserom og mangel på grupperom muliggjør tilpasset og fleksibel undervisning
- Akselerasjon (undervisning tilpasset svært begavede elever) har svært høy effekt på elevenes læring – akselerering gir svak positiv sosial effekt og negative sosiale effekter dersom elevene ikke ble akselererte
- Gruppesamhold gir høy effekt på elevenes læring
- Medelevenes innflytelse gir høy effekt på elevenes læring

Lærerens bidrag

- Lærer-elev-relasjoner har svært høy effekt på elevenes læring – her er det viktig at kommunestyret har i minnet artikkelen i Utdanningsnytt³, der det trekkes frem hvordan antall relasjoner øker eksponentielt med antall elever i en klasse. Med kjennskap til enkeltindividets kapasitet til å ivareta og veilede relasjoner kan vi anta at kvaliteten til hver relasjon avtar som følge av økningen av antall elever over en viss klassestørrelse. Her vil jeg legge til grunn at lærernormen kommer ikke fra intet, men er lærernes erfaring for hva som fungerer i et klasserom: 15 elever på småtrinnet og 20 elever på mellom- og ungdomsskoletrinnet.
- Profesjonell utvikling har høy effekt på elevenes læring – hvordan skal lærere få kapasitet til å drive profesjonell utvikling når de står alene i klasserom med 20+ elever, eller er alene med kontaktlæreransvaret for 20+ elever?
- Lærerens forventninger til elevene har middels til høy effekt på elevenes læring – her kan kommunestyret drøfte hvordan lærerne skal ha kapasitet til å formidle

³ <https://www.utdanningsnytt.no/klassemiljøet-klassestørrelse-lærer/slik-bli-6-flere-elever-til-111-flere-relasjoner-læreren-har-ansvar-for/459423>

forventninger til 20+ elever slik at hver enkelt elev kjenner seg sett og utfordret på sitt nivå

- Diagnoser/merkelapper på læringsutfordringer har høy effekt på elevenes læring – det hjelper lærerne å finne verktøy som kan hjelpe elevene

Hattie konkluderer med at positive lærer-elev relasjoner er avgjørende for at læring skal skje – på hvilken måte legger skoleutviklingen i Rana et godt grunnlag for å oppnå nettopp dette?

- Slitne elever (lang transporttid, tilnærmet ingen fritid)
- Overfylte klasserom
- Fravær av lærernorm

Jeg kan med trygghet anbefale Hatties triologi som lektüre for alle pedagoger som søker å utvikle sin undervisning, det er mange gode eksempler på konkrete tiltak som har dokumentert positiv effekt på elevenes læring. Dette er særlig i kapitlene med undervisningens bidrag, men dette trekker jeg ikke frem i dette høringssvaret. Dog er det verdt å nevne at i samtlige tre bøker vektlegger undervisningsmetoder som er enklere å gjennomføre i mindre klasse, altså klasser som følger lærernormen! – denne konklusjonen kom også Thomas Nordahl til.

Ut fra disse aspektene ved skoleutvikling er jeg bastant i min påstand om at ingen av de foreslåtte alternativene, foruten 0-alternativet, ivaretar elevenes læring på en adekvat måte.

Avsluttende spørsmål

Flertallet: Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstre og Venstre

- står dere ved avgjørelsen om at det er forsvarlig og akseptabelt å legge ned skolen på Skonseng? Begrunn.
- har dere avbøtende tiltak som rettferdiggjør videre skolesentralisering i distrikts-Rana?
- Hvordan driver dere kommunens utvikling i tråd med regjeringens føringer?
Regjeringa har som mål for distrikts- og regionalpolitikken at folk skal kunne leve eit godt liv i heile Noreg, at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping, og at folketalet skal auke i distriktkommunar. Regjeringa vil arbeide for at folk har tilgang på arbeid, bustad og gode tenester nær der dei bur. Regjeringa vil leggje til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet gjennom desentraliserte løysingar.⁴
- Er dere trygge på at de foreslåtte alternativene ivaretar en god skoleutvikling i tråd med forskning?

Jeg vil til slutt avrunde med å gjøre politikere og administrasjonen oppmerksomme på høringsinnspillet jeg sendte til Utvalget for framtidens fellesskole, da dette belyser hvordan kommunens skoleutvikling svekker fellesskolens samfunnsmandat.

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/c50898d2683e4edfb008e5f29f2e0666/nn-no/pdfs/stm202220230027000dddpdfs.pdf>

Utvalget for framtidens fellesskole

Innspill til fellesskoleutvalgets arbeid

Bakgrunn for uttalelsen

Dette er bare én enkelt stemme fra distrikt-Norge, men jeg ønsker å belyse reelle problemstillinger som svekker fellesskolen.

I vår kommune ser vi hvordan kommunen som skoleeier ensidig vektlegger økonomi i skoleutviklingen, på bekostning av skolens øvrige rammevilkår, og dermed svekker barnas tilgang på grunnleggende utdanning og likeverdige oppvekstvilkår.

Stadig skolesentralisering svekker livsgrunnlaget i distriktene, og staten må gi tydelige retningslinjer til skoleeierne (kommuner og fylkeskommuner) hvilke grunnverdier som skal ligge til grunn for skoleutvikling.

- Ønsker vi å legge til rette for å ta i bruk ressursene i distriktene?
- Ønsker vi det skal være mulig å drive landbruk der grunnlaget er, uten at barna til bøndene må gå på internatskole for å få grunnleggende utdanning?

I NOU 2020:15 *Det handler om Norge*, kan vi lese i sammendraget at

Utvalget mener det er positivt og viktig for Norges del at befolkningen i distriktene opprettholdes. Men scenarioet som ligger til grunn for SSBs analyser [Hovedalternativet i de nye framskrivingene viser derimot en relativt stabil utvikling i folketallet i distriktskommuner på sentralitet 5 og 6 fram til 2040.] vil altså ikke realiseres av seg selv uten en aktiv distriktspolitisk innsats.

I Meld. St. 27 (2022-2023) *Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida*, kan vi lese at

Regjeringa har som mål for distrikts- og regionalpolitikken at folk skal kunne leve eit godt liv i heile Noreg, at alle lokalsamfunn skal ha rom for utvikling og verdiskaping, og at folketallet skal auke i distriktskommunar. Regjeringa vil arbeide for at folk har tilgang på arbeid, bustad og gode tenester nær der dei bur. Regjeringa vil leggje til rette for trygge, berekraftige og levande lokalsamfunn i heile landet gjennom desentraliserte løysingar.

Dette syns jeg er viktig at fellesskoleutvalget tar med videre inn i sitt arbeid.

Fellesskolen må bygges for å ivareta undervisningen også i distriktene, da tilgangen på skole og barnehage er fundamentale for å muliggjøre familieliv, som igjen er fundamental for å sikre rekruttering og tilflytting/motvirke fraflytting.

Min erfaring fra skolebenken og hvordan det påvirket mine valg

Jeg var en del av det andre kullet som startet 1. klasse etter 6-årsreformen, i 1998. Jeg husker en skolestart preget av lek, uteskole, fellesskap og mye musikk i undervisningen. Klassestørrelsen varierte gjennom barneskolen mellom 9 og 11 elever, og det opplevdes som et minimum for å ha et fungerende klassemiljø. En annen klasse på skolen var 23 elever og det virket å være litt i overkant av hva som fungerte.

Skolen jeg gikk på var en grendeskole med omtrent 100 elever. Det var mye bruk av nærmiljøet, og uteskole var en integrert og naturlig del av skolehverdagen alle syv årene. Trinnene arbeidet en del på tvers, og det var en enorm trygghet i å kjenne alle fjes i skolegården. Det ga en følelse av fellesskap og tilhørighet. Blant annet arbeidet vi med teaterstykker årlig, der alle klassetrinnene bidro med ulike deler av produksjonen (1.-4. klasse kor, 5. klasse kulisser, 6.-7. klasse innhold og fremføring).

Allerede fra 1. klasse visste jeg at det var lærer jeg ønsket å bli, for livet i skolen var fantastisk, og 20 år senere var jeg ferdig utdannet og ansatt i videregående skole. Nå, etter å ha arbeidet 8 år i vgs og sett mitt eldste barn gjennom barneskolen, mens mine tre yngste er på terskelen til skolestart, ser jeg forfallet i skole-Norge.

Motivasjonen for å bli i yrket er forsvinnende liten og jeg har ikke troen på utformingen av skolehverdagen i grunnskolen.

Min erfaring som lærer i videregående skole

Jeg underviser fysikk, naturfag og matematikk på videregående skole. Klassestørrelsene varierer mellom 15 og 28 elever, og min erfaring er en vesentlig forringelse av både mine og elevenes arbeidsvilkår når klassen bikker 20 elever. Opp til dette elevtallet evner jeg å følge opp alle elevene individuelt og gi tilrettelagt, individuell veiledning. Over 20 elever er det alltid én eller flere elever jeg har dårlig samvittighet overfor, som jeg ikke får fulgt opp akkurat den timen, og hver time er det én eller flere elever som jeg må la gå for lut og kaldt vann om de ikke er motivert for å gjøre en innsats selv. Balansegangen er å variere hvem som ikke får optimal oppfølging i løpet av uken, slik at ikke de samme blir rammet over lengre tid. Det er forsvinnende liten kapasitet til å få hentet inn og støttet de som har utfordringer med skolehverdagen eller fagstoffet.

I naturfagstimene er det et mareritt å gjennomføre praktisk arbeid når elevtallet overstiger 20. Vi har til dels løst dette ved å dele opp klassen, eller ha en ekstra voksenressurs i klasserommet. Med budsjettkuttene som kommer på løpende bånd vil dette mulighetsrommet snart forsvinne.

Det er med stor bekymring jeg ser de samme kuttene presse seg frem i grunnskolen.

Skoleutviklingen i Rana kommune – symptomatisk for nedbyggingen av fellesskolen

Rana kommune har i dag omtrent samme elevtall som for 30 år siden, og elevtallet vil de neste 20 årene stabilisere seg rett under dette nivået. I de samme tiårene har antall grunnskoler blitt halvert, fra 20 til 10, og kommunen planlegger nå for en videre sentralisering til 7 eller 8 grunnskoler.

I kommunen fremmes nå en skoleutvikling (av administrasjonen og flertallet i kommunestyret) der klassestørrelsen skal være 25-28 elever (administrasjonen anbefaler klasser med 30 elever) helt ned i 1. klasse, samtidig som kommunen planlegger for kutt i antall årsverk for å spare midler til skolesektoren. I 2024 brøt Rana kommune lærernormen på 7 av 10 grunnskoler, og jeg er bekymret for at kommunen planlegger for å bryte lærernormen i fremtiden også.

I ny skolestruktur skal et betydelig antall elever skal busses inntil 3 timer hver dag for å få tilgang på grunnleggende skolegang, også dette ned i 1. klasse. Både pedagoger og foreldre er bekymret for hvordan dette vil påvirke barnas tilknytning til skolen, til hverandre, mulighet til deltagelse i fritidsaktiviteter og tilhørighet i det sosiale fellesskapet også på fritiden. Nordlandsforsknings rapporter *Lisa gikk til skolen* og *Meir skyss – mindre helse* trekker frem nettopp disse aspektene ved skolesentralisering: Jo større økning i skolevei og jo lavere klassetrinn, desto større blir de negative ringvirkningene av skolesentralisering.

Ved flere grunnskoler vil det ikke være tilgang på spesialrom, ei heller gymsal, slik at barna, også de på småtrinnet, må gå 700 meter (én vei) for å kunne bruke flerbrukshallen for gymsalaktivitet. Kommunen planlegger også å bryte arealkravene innen klasserom og uteareal, og forsvaret dette med tilgjengelig tilleggsareal i nærheten av skolen. Det planlegges bl.a. for at 600+ ungdomsskoleelever skal bruke naturfagrommene, skolekjøkken og musikkrom på den nærliggende barneskolen med 400+ elever.

Foreldregruppen er fortvilet, pedagogene er fortvilet, og oppi alt dette er barna i en evig usikkerhet rundt egen skolehverdag.

Det er min påstand, og akutte varselrop, til dere i maktposisjoner: Kommunene kan ikke fortsette å ha så frie tøyler i skoleforvaltningen!

Selv om skoleforskning sier annet, er det de økonomiske hensynene som dominerer skoleutviklingen, og de formelle kravene om barnerettighetsvurdering er så diffuse at det er kun i etterkant av hele høringsprosessen, dagen før kommunestyremøtet der vedtaket skal fattes, at barnerettighetsvurdering og trafikale forhold legges frem, så sent som klokken elleve på kvelden, og dette blir godkjent av statsforvalter i lovlighetskontroll. Er dette virkelig slik vi vil utvikle skolen i Norge?

Samme høst som samtlige parti i kommunen gikk til valg på å bevare skolestrukturen, kom kommunedirektøren i etterkant av valget og introduserte skolenedleggelser som et nødvendig tiltak i budsjettpresentasjonen, uten at det har vært noen informasjon om dette i forkant. Ei heller ble det gitt noen informasjon om veien videre til eventuell nedleggelse, hvilke utredninger som ville bli gjort, hvilke høringsmuligheter innbyggerne ville ha eller gitt noen tidshorisont for endringene. Dette medførte at de berørte innbyggerne lever i usikkerhet, mens en uoversiktlig og ad hoc-preget skolestrukturprosess varer over flere år.

En kvalitetsdrevet skoleutvikling er totalt fraværende, iallfall i denne kommunen, og jeg frykter det samme i andre.

Særlig bekymret blir jeg når jeg leser rapporten fra Kommunekommisjonen, som ble lagt frem 9. januar 2026, der et gjennomgående trekk i forslagene er svekking eller fjerning av nasjonale krav og ordninger, til fordel for økt lokalt handlingsrom.

Slik jeg kjenner hvordan det lokale handlingsrommet benyttes, vil disse endringen være svært lite tilrådelig hvis målet er å danne robuste, kunnskapsrike og kompetente samfunnsborgere.

Som mor og pedagog kan jeg ikke godta at barna skal vokse opp under så dårlige vilkår.

Jeg har tidligere vært skeptisk til etableringen av privatskoler, både fordi de økonomiske vilkårene er så usikre, og fordi jeg mener en sterk fellesskole er et av de fremste styrkene til velferdsstaten Norge. Dette synet har imidlertid endret seg de siste årene, for nå er det styresmaktene (stat, fylkeskommune og kommune) som selv ødelegger fellesskolen og alle barns tilgang på likeverdige utdanningsmuligheter.

For hva er fellesskolens grunnideal?

Fellesskolen skal gi alle barn like muligheter til en utdannelse, den skal være felles for alle og virke samlende for hele befolkningen. Dette gjøres ved at barn og unge tilbys opplæring i skoler på tvers deres kulturelle, sosiale og økonomiske bakgrunn, noe som motvirker sosiale forskjeller. Skolen skal være offentlig finansiert og barna skal tilbys opplæring på sin nærscole.

I den nye opplæringsloven er begrepet nærmiljøskole utvidet fra å være geografisk nærmeste skole, til å åpne opp for at kommuner, i tillegg til å vektlegge nærhet, også kan ta hensyn til topografi, trafikkforhold, kapasitet på skolene, tilpasning til personal- og bygningsressurser.

Dette er i og for seg vel og bra, men den praktiske bruken er nok ulik det som er tiltenkt.

F.eks. innebærer en av Rana kommunes anbefalte strukturendringer å endre skolekretser slik at barn må kjøres gjennom en annen bydel, og to andre skolekretser for å komme til sin nærmiljøskole. Kan hende dette blir stoppet av statsforvalteren, men er det riktig å utsette innbyggere for denne kampen og usikkerheten i årevis? Hvordan ivaretas fellesskolens idealer når kommuner underdimensjonerer skolenes budsjetter og fjerner handlingsrommet til praktisk og variert undervisning, i tråd med nasjonale anbefalinger?

Min erfaring med det norske skolesystemet tilsier at fellesskolens grunnverdier er bedre ivaretatt av friskoler (privatskoler med rett til statsstøtte). Mange av disse evner å drifte uten foreldrebetaling, og sikrer lokalt tilpasset undervisningstilbud som gir rom til elevmangfoldet, og dermed bidrar til at flere barn finner sin vei gjennom utdanningsløpet.

Min tilrådning til fellesskoleutvalget

Styrk etableringen og utviklingen av friskoler, slik at samtlige friskoler kan bli fullfinansiert av staten. Det er dog viktig å hindre etableringen av kommersielle skoler, for skole er ikke butikk, men et grunnleggende velferdsgode.

Øremerk skolemidler til kommunene, f.eks. 80 % av overføringene per barn i alderen 6-15 år, det samme beløpet kommunene trekkes når barn går i privat fremfor offentlig skole.

Dersom kommunene ikke greier å ivareta utviklingen av fellesskolen, og bør ikke kommunene fortsette som skoleeier, men skolene bør eie seg selv, og midlene overføres direkte til skolene. I et strukket kommunebudsjett, der hele kommunens drift kiver om de samme midlene, er det lett å gjøre skole til salderingspost.

Fremfor å endre lærernormen til å gjelde på kommunenivå, skjerp den til å gjelde på klassenivå. I breddfulle klasserom, der lærernormen gjelder på skolenivå og ikke til å sikre tilstrekkelig lærertetthet i det enkelte klasserom, er det vanskelig å omgjøre intensjonen i LK20 til endret undervisningspraksis.

Skal vi sikre at skolen er en felles arena som fremmer mangfold og inkludering, trenger vi et bredt spekter av ulike utforming av skolen, med ulike innlæringsmetoder, men der selve kunnskapsinnholdet og det kulturelle innholdet er det samme. For enhetsskolen er en illusjon og et teoretisk begrep: alle de offentlige skolene er ulike, selv innenfor en og samme kommune. Det er variasjoner i byggenes utforming, tilgang på ulike nærmiljø, ulik deling av klasser og trinn, og ulike innlæringsmetoder.

Fremtiden til den norske fellesskolen bør reflektere nettopp dette: hver skole bør springe ut av sitt nærmiljø, kunne spille på de styrker og forutsetninger som finnes akkurat der, og alle henge sammen gjennom den kimen av fellesskap som er den felles kunnskapen og kulturelle overføringen. Denne kimen er ivaretatt gjennom læreplanen, og de alternative læreplanene som er godkjent av Utdanningsdirektoratet har samme kunnskapsinnhold som den offentlige.

Fremtiden til den norske fellesskolen ligger i en utvidet forståelse av fellesskolebegrepet, for dersom vi skal danne robuste, kunnskapsrike og kompetente samfunnsborgere må vi gi alle barn tilgang på en solid grunnutdanning gjennom hele det langstrakte land.